

פרשת חיי שרה תשפ"ה

ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה

בראשית פרק יז

(טו) ויאמר אלהים אל אברהם שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה: (טז) וברכתני אתה וגם נתתי ממנה לך בן וברכתיה והיתה לגוים מלכי עמים ממנה יהיו: (יז) ויפל אברהם על פניו ויצחק ויאמר בלבו הלבן מאה שנה יולד ואם שרה הבת תשעים שנה תלד: (יח) ויאמר אברהם אל האלהים לו ישמעאל ילדה לך בן וקראת את שמו יצחק והקמת את בריתי אתו ולברית עולם לזרעו אחריו: (כ) ולישמעאל שמעתיך הנה ברכתי אתו והפריתי אתו והרביתי אתו במאד מאד שנים עשר נשיאם יוליד ונתתיו לגוי גדול:

רש"י
(טו) לא תקרא את שמה שרי - דמשמע שרי לי ולא לאחרים כי שרה סתם שמה, שתהא שרה על כל: (טז) וברכתי אותה - ומה הוא הברכה, שחזרה לנערותה, שנאמר (לקמן יח יב) אחרי בלותי היתה לי עדנה: **וברכתיה** - בהנקת שדים, כשנצרכה לכך ביום משתה של יצחק, שהיו מרננים עליהם שהביאו אסופי מן השוק ואומרים בננו הוא, והביאה כל אחת בנה עמה ומניקתה לא הביאה, והיא היניקה את כולם, הוא שנאמר (כא ז) היניקה בנים שרה. בראשית רבה (נג ט) רמזו במקצת: (יז) **ויפל אברהם על פניו ויצחק** - זה תירגם אנקלוס וחד, לשון שמחה, ושל שרה לשון מחוך. למדת שאברהם האמין ושמח, ושרה לא האמינה ולגלגה. וזהו שהקפיד הקדוש ברוך הוא על שרה ולא הקפיד על אברהם: **הלבן** - יש תמיהות שהן קיימות כמו (ש"א ב כז) הנגלה נגליתי, (ש"ב טו כז) הרואה אתה, אף זו היא קיימת, וכך אמר בלבו הנעשה חסד זה לאחר מה שהקב"ה עושה לי: **ואם שרה הבת תשעים שנה** - היתה כדאי לילד. ואף על פי שדורות הראשונים היו מולידין בני חמש מאות שנה, בימי אברהם נתמעטו השנים כבר ובא תשות כח לעולם, וצא ולמד מעשרה דורות שמנח ועד אברהם שמהירו תולדותיהן בני ששים ובני שבעים: (יח) **לו ישמעאל יחיה** - הלואי שיחיה ישמעאל, איני כדאי לקבל מתן שכר כזה: **יחיה לפניך** - יחיה ביראתך, כמו (פסוק א) התהלך לפני, פלח קדמי: (יט) **אבל** - לשון אמתת דברים, וכן (לקמן מב כא) אבל אשמים אנחנו, (מ"ב ד יד) אבל בן אין לה: **וקראת את שמו יצחק** - על שם הצחוק. ויש אומרים על שם י' נסיונות, וצ' שנה של שרה, וחי' ימים שנימול, וקי' שנה של אברהם. והקיימותי את בריתי למה נאמר, והרי כבר כתיב (פסוק ט) ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך וגו' אלא לפי שאומר (פסוק ז) והקמותי וגו', יכול בני ישמעאל ובני קטורה בכלל הקיום, תלמוד לומר והקמותי את בריתי אתו, ולא עם אחרים. ואת בריתי אקים את יצחק, למה נאמר, [אלא למד שהיה קדוש מבטן]. דבר אחר אמר ר' אבא מכאן למד קל וחומר בן הגבירה מבן האמה, כתיב (פסוק כ) כי הנה ברכתי אתו והפריתי אותו, זה ישמעאל וקל וחומר ואת בריתי אקים את יצחק: **את בריתי** - ברית המילה תהא מסורה לזרעו של יצחק: (כ) **שנים עשר נשיאם** - כעננים יכלו, כמו (משלי כה יד) נשיאים ורוח:

בראשית פרק כה

(א) ויסף אברהם ויקח אשה וישמה קטורה: (ב) ותלד לו את זמרון ואת יקשן ואת מידן ואת מידן ואת יצחק ואת שובל: (ג) ויקשן ילד את שובל ואת דדן ויגני דדן היו אשורים ולטושים ולאמים: (ד) ויגני מידן עיפה ועפר ויחנך ויאבידע ואלדעה כל אלה בני קטורה: (ה) ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק: (ו) ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנת וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל ארץ קדם: (ז) ואלה ימי שני חיי אברהם אשר חי מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים: (ח) ויגוע וימת אברהם בשיבה טובה זקן ושבוע ויאסף אל עמיו: (ט) ויקברו אתו יצחק וישמעאל בניו אל מערת המכפלה אל שדה עפרון בן צחר החתי אשר על פני ממרא: (י) השדה אשר קנה אברהם מאת בני חת שמה קבר אברהם ושרה אשתו: (יא) ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו וישב עם באר לחי ראי: פ (יב) ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם אשר ילדה הגר המצרית שפחת שרה לאברהם: (יג) ואלה שמות בני ישמעאל בשמותם לתולדתם בכר ישמעאל נבית וקדר ואדבאל ומבשם: (יד) ומשמע ועדמה ומשא: (טו) חדד ותימא יטור נפיש וקדמה: (טז) אלה הם בני ישמעאל ואלה שמותם בחצריהם ובטירתם שנים עשר נשיאם לאמתם: (יז) ואלה שני חיי ישמעאל מאת שנה ושלשים שנה ושבוע שנים ויגוע וימת ויאסף אל עמיו: (יח) וישכנו מחוילה עד שור אשר על פני מצרים באכה אשורה על פני כל אחיו נפל:

רש"י
(א) **קטורה** - זו הגר, ונקראת קטורה על שם שנאים מעשיה כקטרת ושקשרה פתחה שלא נזדווגה לאדם מיום שפרשה מאברהם: (ג) אשורים ולטושים - שם ראשי אומות. ותרגום של אונקלוס אין לי לישבו על לשון המקרא. שפירש למשיריו, לשון מחנה. ואם תאמר שאינו כן מפני האל"ף שאינה יסודית, הרי לנו תיבות שאין בראשם אל"ף ונתוספה אל"ף בראשם, כמו (עמוס ז ז) חומת אנך, שהוא מן (שמואל ב' ד ד) נכה רגלים, וכמו (מלכים ב' ד ב) אסוך שמן שהוא מן (רות ג ג) ורחצת וסכת: **ולטושים** - הם בעלי אהלים המתפזרים אנה ואנה ונוסעים איש באהלי אפדנו, וכן הוא אומר (ש"א ל טז) והנה נטושים על פני כל הארץ, שכן למ"ד ונו"ן מתחלפות זו בזו: (ה) **ויתן אברהם וגו'** - אמר ר' נחמיה ברכה דיאתיקי, שאמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם (לעיל יב ב) והיה ברכה, הברכות מסורות בידך לברך את מי שתרצה, ואברהם מסרם ליצחק: (ו) **הפילגשים** - חסר כתיב, שלא היתה אלא פלגש אחת, היא הגר היא קטורה. נשים בכתובה, פילגשים בלא כתובה, כדאמרינן בסנהדרין (כא א) בנשים ופילגשים דדוד: **נתן אברהם מתנות** - פירשו רבותינו שם טומאה מסר להם. דבר אחר מה שניתן לו על אודות שרה ושאר מתנות שנתנו לו, הכל נתן להם שלא רצה ליהנות מהם: (ז) **מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים** - בן מאה כבן שבעים, ובן שבעים כבן חמש בלא חטא: (ט) **יצחק וישמעאל** - מכאן שעשה ישמעאל תשובה והוליד את יצחק לפניו, והיא שיבה טובה שנאמר באברהם: (יא) **ויהי אחרי מות אברהם ויברך וגו'** - נחמו תנחומי אבלים. דבר אחר אף על פי שמסר הקדוש ברוך הוא את הברכות לאברהם, נתיירא לברך את יצחק מפני שצפה את עשו יוצא ממנו, ברוך הוא וברכו: (יג) **בשמותם לתולדותם** - סדר לידתן זה אחר זה: (טז) **בחצריהם** - כרכים שאין להם חומה, ותרגומו בפצחיהון, שהם מפוצחים לשון פתיחה, כמו (תהלים צח ד) פצחו ורננו: (יז) **ואלה שני חיי ישמעאל וגו'** - אמר רבי חייא בר אבא למה נמנו שנותיו של ישמעאל, כדי לייחס בהם שנותיו של יעקב. מן שנותיו של ישמעאל למדנו ששמש יעקב בבית עבר ארבע עשרה שנה כשפירש מאביו קודם שבא אצל לבן, שהרי כשפירש יעקב מאביו מת ישמעאל, שנאמר (להלן כ ט) וילך עשו אל ישמעאל וגו', כמו שמפורש בסוף מגילה נקראת (מגילה ז א): **ויגוע** - לא נאמרה גויעה אלא בצדיקים: (יח) **נפל** - שכן, כמו (שופטים ז יב) מדין ועמלק וכל בני קדם נופלים בעמק. כאן הוא אומר לשון נפילה, ולהלן הוא אומר על פני כל אחיו ישכון (לעיל טז יב), עד שלא מת אברהם ישכון, משמת אברהם נפל:

צרוך המור לבראשית פרק כה

(א) **ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה ותלד לו את זמרון.** כבר כתבתי למעלה בענין הגר כשנתנה לו שרה שעשה אברהם שלא כהוגן. אחר שכבר הובטח ביצחק. ואע"פ ששרה נתנה לו אולי יבנה ממנה. לא היה לו לשמוע לדבריה. בענין שבזה חטא ונולד מזה ישמעאל. והוסיף על חטאו ואמר לו ישמעאל יחיה לפניך. ולא נתקרה בהגר והוסיף על חטאתו. ויקח אשה במקום שרה את קטורה. והוליד בנים רבים ממנה לפח ולמוקש לישראל. מוסף על בני ישמעאל. ולזה הזכיר שמותם את זמרון עריצים ואת יקשן פח יקוש. ואת מדין לדין עמו ואת מדין מדנים וכעס. ואת ישבק עיקר שרשוהי בארעא שבוקו. ואת שוח שוחה עמוקה. בענין שכולם היו לפח ולמוקש לשני בתי ישראל. ולכן כשראה מה שעשה נתן להם מתנות וישלחם מעל יצחק. לקיים אל תתחר במרעים. ורז"ל אמרו שמות הטומאה מסר להם ושלחם אל הררי קדם. כי שם נמצאו כל הכישופים באומרו כי מלאו מקדם וגו'. ואמר בבלעם הקוסם מן ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם. וזה שאמר בכאן קדמה אל ארץ קדם. לפי שראה אברהם שלא היו ראויים לידבק בשם. ולא להיות אצל יצחק לפי שנטו אחר הטומאה לצד שמאל. ולכן אמר בעודנו חי ולא המתין להם עד שימות. כי היו רבים וילחמו עם יצחק. ולכן ראה לשלחם לארץ מרחק לפי שהם כלי זעמו. ולכן לא הזכיר בכאן שמל אותם לשמונה ימים. כמו שסיפר בישמעאל לפי שידוע הוא שכל ילידי ביתו ומקנת כספו היה לו למול. וכשראה רעתם שחזרו לגלולי אמם. ולא היה להם ברית. שלחם מעל יצחק לפי שראה שאין בהם ממש. כי באופן אחר דבר קשה אצל אברהם איך לא למדס בדרכי ה'. כמו שנאמר עליו כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו. כי פירושו הנמשכים אחריו. אבל אלו לא בחרו בדרך ה' ולכן רחם: